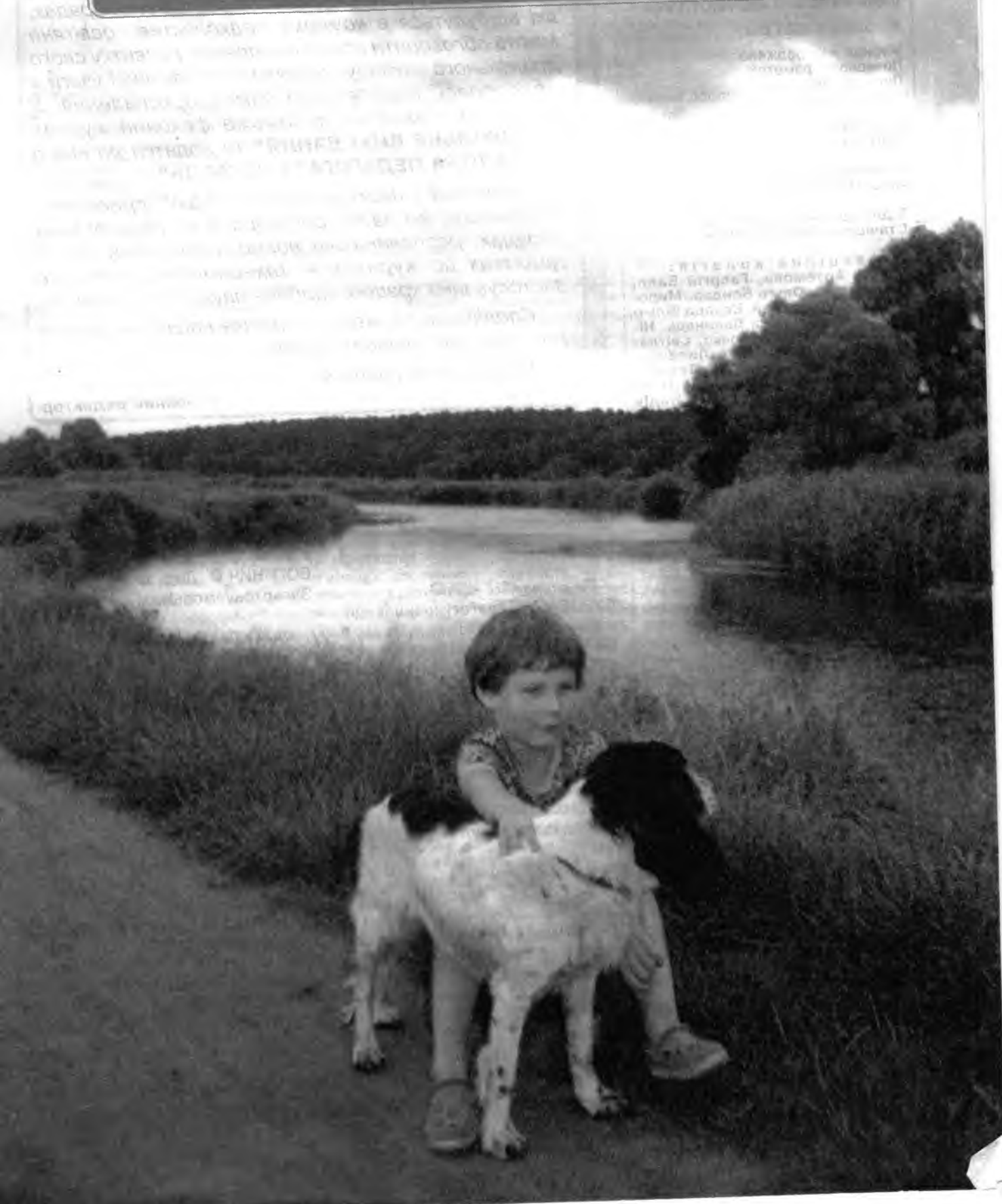

С. 23-24

ISSN 0321-1401

Дошкільні

7.99 виховання

Дошкільне виховання

ЩОМІСЯЧНИЙ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ
ДЛЯ ПЕДАГОГІВ І БАТЬКІВ

Засновник — Міністерство
освіти України

Зареєстровано,
серія КВ № 374 від 12.01.1994

Виходить з 1931 року

Журнал нагороджено
Почесною Грамотою
Президії Верховної
Ради України

№ 7 (696)
ЛИПЕНЬ 1999

Головний редактор
Ніна АНДРУСИЧ

Відповідальний секретар
Станіслав ВИШЕНСЬКИЙ

Редакційна колегія:
Любов Артемова, Георгій Балл,
Алла Богущ, Ольга Бондар, Миро-
слав Барішевський, Едуард Вільч-
ковський, Катерина Волинець, Ні-
на Гойда, Олена Кононко, Світла-
на Кулачківська, Неля Лисенко,
Віктор Неділько, Зоя Плохій,
Тамара Поніманська, Юлія При-
ходько, Галина Раратюк, Надія
Романюк, Галина Тарасенко,
Тетяна Титаренко, Наталя Чепе-
лева, Тамара Чернишова, Кате-
рина Щербакова, Людмила Яки-
менко.

Редактори відділів:

Неоніла Біличенко
(розумове, трудове виховання;
ігрова діяльність; психологічна
служба; до джерел народних).

Світлана Калачикова
(навчальна діяльність; "Дитячий
садок сьогодні і завтра"; "Готуємо
до сучасної школи"; "Посібник на
конкурс"; методична служба).

Надія Сідаш
(організація дошкільної справи;
моральне, естетичне виховання;
"Родинна світлиця").

Валерія Чепурко
(фізичне виховання; охорона
здоров'я; "Подруга").

Літературний редактор
Василь Рубан
Художньо-технічний редактор
Ірина Михалко
Коректор
Ніна Любаченко

Підписано до друку 24.06.99. Формат 60x84 1/8.
Папір офсетний №1. Офсетний друк. Умовн.
друк. арк. 3,72. Умовн. фарб.-відб. 14,88.
Обл. -видавн. арк. 5,5. Наклад 8440 прим.
Зам. 0108907.

Адреса редакції:
254053, Київ-53, вул. Юрія Коцюбинського, 7.
Тел.: 216-11-19, 216-91-14, 216-13-32.
Набір та верстка ЗАТ "Редакція журналу
"Дошкільне виховання".

Видруковано на журнальному комплексі вида-
ництва "Преса України", 252146, Київ-146,
Героїв Космосу, 6.

Забороняється перевидання і копію-
вання матеріалів журналу нинішнього і
минулих років.

© "Дошкільне виховання", 1999

Сьогодні в номері

СЕРПНЕВІ НАРАДИ

Як ведеться, літо для педагогів — не лише пора відпочинку й господарського клопоту, а й час ґрунтовної підготовки до нового навчального року. Адже почати його слід не тільки з новими силами, а й з новими думками, ідеями. На серпневих нарадах, які відбудуться в кожному педколективі, освітяни мають обговорити основні напрямки розвитку свого дошкільного закладу, аспекти найпильнішої уваги в педпроцесі, перспективи самовдосконалення. У цьому, як і завжди, допоможе фаховий журнал "ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ" та додатки до нього — "ПАЛІТРА ПЕДАГОГА" і "ДЖМІЛЬ".

Липневий і наступні випуски "ДВ" присвячені проблемам, які варто обговорити на педагогічних нарадах, розпочинаючи новий навчальний рік. В додатках до журналу — технології практичного застосування кращих надбань науки і практики.

Сподіваємося, жодна сторінка наших видань не розчарує вас, шановні читачі.

Наснаги вам і успіхів!

Головний редактор

Зміст

<i>Базовий компонент: проблеми, пошуки, відкриття</i>	<i>Здоров'я</i>
БАГЛАЄВА Н. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільнят 3	ЄФІМЕНКО М. За принципом "Не зашкодь!" 19
<i>До серпневих нарад</i>	МАРТИНЮК Н. Гарно в санаторії! 20
БУРОВА А. Педагогічні інновації в дошкільній освіті 5	БОГИНИЧ О. Літо, літечко... Загартувуйтесь! 21
ІВЕРШИНЬ А. Конструювання з паперу. Формування творчості засобами дизайну 7	<i>Якехаймо рідну мову</i>
<i>Творчість наших читачів.... 9</i>	КРАВЕЦЬ Н. Сформоване мовлення — успіх у навчанні 23
<i>Педагогіка у світі</i>	<i>Практика</i>
КОЛЕЧКО В., ОВЧАРУК О. Підтримка і стимул 10	ГРИЦИШИНА Т. Рідними стежинами. Краєзнавчо-туристична діяльність у дитячому садку 25
<i>Екологічні студії</i>	<i>Моральне виховання</i>
ТАРАСЕНКО Г. "Красиве і корисне" 12	ТЕБЕНЬКОВА Н. "Що говориш, те й маєш" 26
МАРШИЦЬКА В. Природа розкриває свої таємниці 14	СМИРНОВА Л. "Подорож у країну доброти" 26
<i>Батьківська сторінка</i>	<i>Посібник на конкурс</i>
МАШОВЕЦЬ М. Математика на кухні 16	ЛАЗАРЄВА І. Пернаті будівельники 28-29, 32
ПРОСКУРА О. Два завдання перед школою 18	<i>Свята і розваги</i>
	ІВАНЮК Н. Під знаком Лева... 30

На 1-й стор. обкладинки: фотоетюд В. ЧЕПУРКО "Дружба".

СФОРМОВАНЕ МОВЛЕННЯ — УСПІХ У НАВЧАННІ

Ніна КРАВЕЦЬ,

канд. пед наук, Ін-т дефектології АПН України

Напевне, в кожній родині, де є малюк старшого дошкільного віку, панує певний час глибоке занепокоєння щодо підготовленості малого до шкільного навчання. Тим більше, до навчання в закладі нового типу — ліцеї, гімназії і т. ін., мережа яких в Україні розширилася останніми роками.

Бажаючи якнайкраще підготувати своє дитя до престижного закладу, батьки вдаються й до послуг репетиторів. І діти, зазвичай, засвоюють певну суму знань та вмінь, що допомагає їм пройти так зване тестування, вступають до бажаної школи, але згодом... Нерідко згодом дитині при зіткненні з певними труднощами не до снаги подолати їх та засвоїти навчальний матеріал. Відомо, що засвоєння дітьми знань та вмінь відбувається у процесі їх спілкування з дорослими й дітьми, що перебувають серед них. Тож успішне навчання залежить і від уміння спілкуватися, тобто від рівня комунікативних умінь старших дошкільнят. Адже дуже важливо, щоб учасники процесу комунікації добре розуміли одне одного.

Зважаючи на це, важливо, починаючи ще з дошкільного віку, надавати увагу формуванню в дітей тих **мовленневих функцій**, які відіграють неабияку роль у процесі спілкування — **сигніфікативній та комунікативній**. *Сигніфікативна функція мовлення полягає у пов'язуванні слова з мисленнєвим образом предмета. Комунікативна функція характеризується наявністю у мовленні повідомлення і спонування до дії.*

Як показують результати досліджень (Л.С. Виготський, А.К. Маркова, С.Л. Рубінштейн та інші), мовленнєві функції формуються у дитини поступово, тож комунікативній функції мовлення передують сигніфікативна та **номінативна**; *остання полягає у називанні предметів відповідними словами.*

На практиці перевага надається комунікативній функції мовлення як у роботі зі старшими дошкільнятами, так згодом і з молодшими школярами. Оцінюючи рівень засвоєння дітьми комплексу комунікативних умінь, не завжди звертають увагу на наявність у комунікантів відповідної матеріальної бази для спілкування — слів, що є основою комунікації. А втім, повноцінне спілкування забезпечується не лише володінням певним запасом слів, а й усвідомленням значення кожного з них. З огляду на це, необхідно дбати, аби в дітей поряд з комунікативною функцією мовлення була сформована і сигніфікативна функція; єдність сигніфікації, за Г.О. Люблінською, є необхідною умовою спілкування, оскільки лише тоді, коли обидва співрозмовники вкладають в сказане один і той самий зміст (що і є єдністю сигніфікації), забезпечується розуміння комунікантами один одного.

Ми провели обстеження малюків, аби виявити рівень сформованості функцій їх мовлення. Обстежуючи дітей, які тільки-но прийшли до школи (в перші дні вересня), ми насамперед поставили за мету виявити рівень сформованості номінативної функції мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Обстеження проводили індивідуально.

Для цього ми склали тематичний словник, яким передбачено необхідний мінімум слів — назв предметів (близько 400), що ними мають користуватися старші розумово відсталі дошкільнята на час, коли вони йдуть до школи, щоб успішно опановувати шкільну програму. Всі слова розподілили за темами: "Людина", "Побут", "Тварини", "Птахи", "Рослини". Відповідно дібрали й матеріал для проведення обстеження: іграшки, муляжі, предметні малюнки. Ми мали на увазі те, що генетично першими дитина засвоює саме ті слова, що означають назви предметів, тобто іменники. Засвоївши їх, вона швидше опановує зміст слів, що означають назви дії (дієслова) і слів, що означають ознаки предметів (прикметники).

За результатами обстеження, першокласники знали назви всіх запропонованих їм предметів, адекватно співвідносили слово, що означає назву предмета, з предметом. Відповідаючи, вони вживали узагальнювальні слова і конкретні назви предметів, а це свідчить про сформованість у малят лексичних умінь щодо диференціації родо-видових понять.

Отримані дані показали, що номінативна функція мовлення у старших дітей на належному рівні.

Зважаючи на взаємозалежність мовленневих функцій, ми перевірили також, чи не порушена у школярів сигніфікативна функція мовлення. Насамперед, ми перевірили, чи пам'ятають діти слова, що означають назви предметів, чи збережені в їхній уяві образи предметів, які цими словами означаються. Зважаючи на те, що майже всі користуються у власному мовленні словами, які узагальнюють поняття про ті чи інші предмети (навіть тоді, коли знають їхні конкретні назви), ми, не вказуючи на їхню назву, ставили запитання так, щоб дати можливість дитині самостійно знайти її. З цією метою створювали спеціальні мовленнєві ситуації, участь у яких змушувала малюка шукати правильну відповідь. Щоб заохотити дітей до спілкування, звертали увагу на наявність позитивних емоцій. Запитання добирали такі, які потребували конкретної відповіді, наприклад: "Чим тебе пригощали на гостинах? А що ти їв сьогодні? Що росте у парку? А що росте в саду? Пригадай назви... (кущів, дерев, квітів...)".

Ялекаймо рідну мову

В перебігові ситуації, яка вимагала пригадати назви фруктів, всі, кого ми обстежували, пригадали майже всі відомі їм фрукти. Звертає увагу такий цікавий, та, на жаль, сумний факт: учні-першокласники краще знають ті фрукти, які завозять до України, ніж ті, які споконвіку ростуть у нас, продаються в крамницях. Деякі з найпоширеніших (грушу, сливу, абрикос) не назвали ніхто, або ж пригадав не відразу, незважаючи на те, що впізнавали і називали їх і на малюнках, і в натуральному вигляді. Це свідчить про те, що діти легко запам'ятовують, пригадують і називають слова, що означають назви тих предметів (у даному випадку фруктів), на яких зосереджувалася увага, з якими вони частіше стикалися і назви яких частіше повторювали. Образи цих предметів, які цими словами означені, так само запам'ятовують і фіксують у своїй пам'яті.

Прикро, але протягом останніх років у більшості міських родин орієнтація малят у довкіллі має дещо прозакордонну спрямованість, і це негативно позначається на знаннях дітей про навколишнє середовище. Перевага і схилення перед усім іноземним призвели до того, що поступово у школярів із цих родин починає збіднюватися словник української мови, а відтак не збагачується українська лексика. У своєму мовленні вони часто-густо оперують словами, запозиченими з інших мов, незважаючи на те, що українська мова має їхні відповідники (як, скажімо, назви деяких страв чи виробів, аналоги яких здавна були в Україні: лаваш, кетчуп тощо). В дитячій уяві, звичайно ж, формуються образи тих предметів, які частіше називають, тож і їхні назви запам'ятовуються швидше і стійкіше. Предмети довкілля, які означаються українською лексикою, поступово затінюються. Це показало подальше обстеження мовлення малюків-першокласників, у якому ми з'ясували рівень знань про культивовані та дикоростучі квіти України, про гриби, про птахів. Так, у перебігові мовленнєвої ситуації, коли пропонувалося розповісти, що цвіте у саду, парку, лузі, майже всі учні назвали троянду і гвоздику, а дехто ще гербери та лілії. Кілька дітей пригадали жоржини. Але ніхто не згадав айстр, чорнобривців, бузку; рідко хто пригадував ромашку, дзвоник, кульбабу. Проте, усі діти зустрічаються з цими квітами досить часто, особливо з кульбабою, — навіть у місті.

Причина такого "забування", мабуть, не лише в тому, що дорослі не зосереджують дитячу увагу на предметах, які їх оточують. Спілкуючись з дітьми, вони не спрямовують увагу малюків на ті предмети, про які йдеться у розмові, про що їм читають, а в разі довільних спостережень не навчають їх розглядати ці предмети. Діти ж не вміють самостійно порівнювати предмети, аналізувати їх особливості, зв'язки, виділяти в них спільне та відмінне. Вони не вміють виділяти найістотніші ознаки предметів, завдяки яким ці предмети легше запам'ятати. Не завжди можуть самостійно абстрагувати, узагальнювати, оскільки у них недостатньо розвинена узагальнююча функція мовлення і переважає мимовільна увага. В уяві таких дітей не створюється повноцінний образ предмета, який вони розглядають та про який їм го-

ворять. Вони не запам'ятовують і його назву. Отже, в такому випадку варто ще раз звернути увагу малюка на властивості предмета, його назву, запропонувати повторити це, особливо дбаючи про вимову слова, оскільки причиною часто буває неправильне звукосприймання та звуковимова, що негативно позначається на засвоєнні слів. Вони можуть сприйматися, а отже й вимовлятися потім неправильно. І така неправильна вимова закріплюватиметься в дитячій пам'яті. Щоб сприймання було якісним, потрібно, щоб дитина розуміла й усвідомлювала те, що сприймає. Без спеціальної фіксації дитячої уваги на слові-назві засвоєння буде поверховим, частковим. Це призводить до утворення неповного, розмитого образу предмета, а звідси — і неправильне розуміння та неусвідомлення змісту слова, яким цей предмет означається.

Характерно, що під час обстеження діти пригадали назви тих предметів, з якими постійно стикалися у житті та образи яких міцно зафіксувалися в їхній уяві.

Дитина не може і не навчена сприймати так, як це робить дорослий, оскільки в неї ще не сформована навичка сприймання.

Створення образу в уяві — досить складний процес, що відбувається поступово. Як відомо, спершу дитина за допомогою аналізаторів (зорового, слухового, тактильного тощо) відчуває предмет. Відчуття становить основу сприймання. Тому лише правильно сприйнявши предмети, можна уявити їхні образи. Якщо дорослий не фіксуватиме уваги дитини на якомусь конкретному предметі, особливо на тому, з яким вона не знайома або мало знайома, то вона сама і не помітить його, не зверне на нього уваги.

Відомий мовознавець О.О. Потєбня свого часу вказував, що будь-яке повторене дитиною слово до того часу не матиме для неї сенсу, поки вона не поєднає його з відомими образами. Але під час розмови в дитини немає часу на сприймання, розуміння та усвідомлення того чи того слова, тому воно так часто лишається для неї малозрозумілим або незрозумілим. І коли виникає потреба (залежно від ситуації мовлення) пригадати якесь слово — дитина не може цього зробити, оскільки забула і звучання слова, і його значення, і той предмет, який це слово означає. Ось тому-то не відбувається спілкування на належному рівні, що негативно позначається на засвоєнні дітьми навчального матеріалу.

Таким чином, перш ніж формувати в дітей комунікативну функцію мовлення, комунікативні вміння, необхідно подбати про сформованість у них інших мовленнєвих функцій, від яких залежить якість спілкування, зокрема номінативної та сигніфікативної функцій. Коригування сигніфікативної функції мовлення у дошкільнят найкраще здійснювати на прогулянках та екскурсіях, під час занять з малювання, роботи з мозаїкою, пластиліном, лото, природним матеріалом, "конструкторами". Предметно-практична діяльність позитивно впливає на розумову діяльність, активізує її, оскільки розум керує рукою під час будь-якої роботи. Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу.